

הקדמה: הסטיקר והשפעתו

אם ישאלוני מהו סטיקר עבורי, אומר: סטיקר הוא האמנות המופלאה דרכה ניתן לבטא רעיון גדול במילים ספורות. לסטיקר, או בעברית צחה – דְּבָקִית, כח ועוצמה כבירים. סטיקר טוב הוא ביטוי קצר וקולע – ומוטב שיהא גם מתוחכם ורב משמעות – לערך, אמונה או מגמה שאדם או ציבור רוצים לבטאם ברבים. בדרך כלל הסטיקר לא בא כך לבטא רעיון אלא בא לחנך, לעצב אישיות או אף לשנות תפיסות עולם. לכל אומה – הסטיקרים שלה, ולכל דור – הסטיקר שלו.

דומה שבדורנו הסטיקרים הפכו לתופעה שכיחה שכבר אי אפשר להתעלם ממנה – לא במחקר ולא בחיי היום יום. בדורנו, ניתן לראות בעליל תהליכים חברתיים ואף מהפכות שנולדו והוכרעו בעזרת הסטיקרים.

אכן, כבר בזמן המשנה היו לחכמינו אמרות קצרות, החלטיות ועוצמתיות. דוגמאות רבות ומוכרות מצויות במסכת אבות, שהנוסח "הוא היה אומר" חוזר בה פעמים אחדות כהקדמה לאותן אמרות. חלק מדברי החכמים הללו הפכו לפתגמים לאומיים, כגון: "אם אין אני לי מי לי" (אבות א, יד), או: "סייג לחכמה שתיקה" (אבות ג, יג) ועוד.

מורנו הרצי"ה קוק זצ"ל פירש שבכל מקום שמופיע הנוסח "הוא היה אומר", הכוונה היא שאותו חכם לא היה צריך לומר את המילים הללו בפיו, אלא **הוא עצמו**, באורחות חייו ובמעשיו – היה מקיים את התוכן המובע במשנה במילים ספורות, בבחינת "וכל העם רואים את הקולות". ומכל מקום, בפשט הדברים, דומה שחכמינו – כמחנכים, כמנהיגים וכמשפיעים – העבירו שיעורים ודרשו דרשות, אך השתדלו תמיד בסופו של דבר למסור את התורה דרך **מסר בהיר, קצר וקולע**. וכדרך שאמרו חכמים: "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה". לכן, לכל חכם היתה אמירה המיוחדת לו, בבחינת "הוא היה אומר". אמירה קצרה וקולעת ובה תמצית המוטו החינוכי והערכי שלו.

וכך כתב הרמב"ם בהקדמה למשנה:

"נזכרו במשנה הרבה מן החכמים, לא מפני שנתייחס להם משהו מדיני התורה באיסור

או היתר, אלא נזכרו בגלל מעשה שאירע בזמן אחד מהם, או **שלימד מוסר מן**

המוסרים, כגון אלה שנזכרו באבות, ונשמר בשמו אותו המוסר או הדרש שדרש

שלא בעניין איסור ולא היתר, ונכתב אותו הדרש בשמו".

כך נהגו חז"ל, כך נהג אף הקב"ה בעצמו. התורה רחבה היא מני ים, "הפוך בה והפוך בה" דכולא בה", אך בסופו של דבר, במעמד הר סיני הקב"ה נתן לנו את עשרת הדיברות המנוסחות בקיצור, בפסקנות ובאופן קליט: "אנכי", "לא יהיה לך", "לא תרצח", "לא תנאף" ועוד. רק בצורה כזו המסר בהיר, מופנם ומועבר הלאה לדורי דורות. קבלת עול מלכות שמים אף היא עניין רחב

ועמוק, אך גם כאן בסופו של דבר התורה כינסה עומק זה למשפט מינימליסטי: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", והוא המכונן כל יהודי בהשקפת עולמו באשר הוא.

בדרך זו נאחז גם אנו. התהליך החינוכי נעשה בדרך כלל על ידי לימוד, עיון או דיון. אך בסופו של התהליך, ראוי לכל מחנך ליצוק את השקפותיו ותובנותיו לתוך דיברות משלו. כאשר המסר מועבר בצורה של "סטיקר", הוא יוצא מן הפנים אל החוץ. כאשר הוא מודבק על שלטים ברחובות, או על שמשות רכבים, הוא פורץ לרשות הרבים והשפעתו עשויה להיות מסחררת. לפיכך, ניתן אולי להעניק משמעות נוספת למילה העברית יְדָבָקִית – היא המדביקה עוד ועוד אנשים למהותה ולמשמעותה.

בשנות נעוריי, כתלמיד בכפר הרא"ה, תחת כנפיו של הרב נריה זצ"ל, התחנכתי גם אני בעזרת סטיקרים ופתגמים, שהשפיעו עליי בתהליך החינוכי. מנהגו של הרב נריה היה להמציא משפטים קצרים שמתמצתים תורה גדולה. לדוגמא: "התפילין הם הנשק האישי שלי", או: "אין חופש גדול – יש נפש ארוך", "הלחם הרטוב הוא הדבש שבבננה". עד היום, שנים לאחר שסיימתי את לימודיי, כשאני פוגש בוגרים מהכפר – כולנו נזכרים מיד באותם פתגמים וצוחקים יחד. אין בוגר של הרב שישכח תפילין, שהרי הם נשק אישי ממש. כל הבוגרים מצטטים לבניהם ולתלמידיהם שאין בחופש הגדול שום דבר גדול, רק ארוך. ובכלל, אין חופש אלא לאחר החיים, שנאמר: "במתים חופשי".

הפעילות הראשונה שלי כמפיץ של סטיקרים החלה לפני כשלושים שנה, בתחילת שנות ה-90. הייתי אז אברך צעיר בישיבת מרכז הרב. באותה תקופה התנהלו בארץ דיונים פוליטיים סוערים בנוגע למסירת רמת הגולן. עיקר הלחץ הציבורי הגיע משדולת האימהות שדאגו לבנין המשרתים בלבנון. מחשבתן היתה, שעל ידי מסירת הרמה לידי סוריה יתחייבו הסורים לשקט ולשליטה בלבנון, ונוכל לסגת ולצאת משם חזרה הביתה. כמחאת נגד, הוקם חמ"ל עממי בתוך הישיבה אשר הובל ע"י יענקל'ה לזין, נתמך ע"י הרב אהוד ברזילי ז"ל וקיבל את אישורם של רב אברום זצ"ל והרב צבי טאו יבדל"א כאחד.

בתחילה הוקמו חבורות רבות שמטרתן היתה להתפרס בכל הארץ, לעבור מבית לבית ולבקש מאנשים לקיים בסלון ביתם דיון משותף על חשיבות רמת הגולן לישראל, הן מבחינה אסטרטגית והן מבחינה ערכית-מוסרית. פעילות זו נקראה "פנים מול פנים", ונוסדה ע"פ דברי הרב טייטל זצ"ל בספרו "אם הבנים שמחה". שם הוכיח המחבר שתיקון חטא המרגלים תלוי בחוגי בית. ממש כפי שעשו המרגלים בחטאם, כשעברו מאוהל לאוהל עד ששכנעו את כל העדה שאין סיכוי להיכנס לארץ – כן התיקון, לדעתו, יהיה במעבר מבית לבית, פנים מול פנים. בפועל, לא הצלחנו לעבור עיר אחת, ואף לא שכונה אחת – אולי רק כמה רחובות, וביטול התורה היה גדול.

ערב אחד, בישיבה קריטית של החמ"ל בשיתוף נציגות מרמת הגולן, הוצע ע"י אורי אורבך ז"ל, העיתונאי המחונן שכונן כמה סיסמאות מפורסמות, לעבור למהלך חדש של הדבקת סטיקרים. מתוך סיעור מוחות הוא הציע את הסטיקר המנצח "העם עם הגולן". זהו סטיקר קצר וקולע, מלא בגישה חיובית, אשר הצליח לבטא את רחשי עם ישראל וחיבורו הפנימי לרמת הגולן. בשלב זה הפעילות השיווקית היתה מהירה והתפשטה כמו אש בשדה קוצים. שכונות שלמות כוסו במדבקות, בשלטי מרפסות ובשלטי חוצות, ובכל מקום היה ניתן לראות: "העם עם הגולן". המסר נקלט והופנם, ונקבע כעובדה קיימת וניצחת, מה שהוליד בשלב מאוחר יותר את סיפוח רמת הגולן שהיה לעובדה מוגמרת.

*

כמחנך וכמנהל, חשבתי לעצמי במשך השנים שעלי להעתיק שיטה זו למגרש החינוכי והניהולי, ולפעול בדרך דומה הן עם הצוות החינוכי, והן עם התלמידים והוריהם. מעתה, מטרתי היתה לסכם את התורה החינוכית בדרך של סטיקרים, תוך יציקת התכנים הגדולים לתבנית מינימליסטית.

השתדלתי תמיד שהסטיקר יענה על חמישה קריטריונים מרכזיים, שלא הסכמתי לוותר עליהם בשום פנים ואופן:

1. הסטיקר יצליח לבטא את גודל הערך, ולא יקטין אותו.
2. הסטיקר יהיה חיובי ויכיל שימוש בביטויים המתאימים לסגנון בית מדרשנו.
3. הסטיקר יהיה קצר ומינימליסטי – לא יותר מ-10 מילים.
4. הסטיקר יהיה קליט.
5. הסטיקר יהיה מתוחכם, ויכיל רבדים נוספים מלבד המשמעות הפשוטה העולה ממנו.

לעתים, ערכים אלו התנגשו זה בזה. לדוגמה, הסטיקר הישראלי "שמור מרחק" הוא אמנם מינימליסטי, אך הוא חסר את התחכום של מקבילו האמריקאי: "אם אתה יכול לקרוא זאת – סימן שאתה קרוב מדי". דוגמה אחרת היא הסטיקר המוכר: "שלום חבר, אתה חסר", אשר הפך אצל קבוצות ימניות בשינוי קל ומכוון ל"שלום חבר, אינך חסר". זו דוגמה לסטיקר שלילי, שאינו מתאים לסגנון בית מדרשנו. כך גם הסטיקר שהתפרסם באולפנות שונות: "בחורה יפה המבליטה את יופייה הרי היא דוגמנית. בחורה יפה המצניעה את יופייה הרי היא דוגמא", שעל אף היותו שנון, הוא ארוך מדי ואינו עומד בקריטריונים הצנועים שהצבנו לעצמנו.

ניסינו לסדר לפניכם – מורים, הורים, מדריכים ותלמידים – את הסטיקרים המהווים ראשי פרקים חינוכיים בישיבה התיכונית אורט טבריה, מסודרים לפי חודשי השנה.

לכל חודש בחרנו סטיקר המתאים למהותו של החודש, והוספנו דברי עיון הפותחים שערים חינוכיים לדיבור פנימי על נושאו העיקרי של החודש. בנוסף חשפנו את הקשר של החודשים

העוקבים, כסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. כאן המקום לציין כי דיון במהות החודשים לא נמצא בתורה, לא במשנה או בגמרא ואף לא בראשונים – לא כבירור למהות כל חודש, ואף לא בנוגע לקשר שבין החודשים.

ברור לי שרבים יהנו מהספר והסטיקרים ויאמצו אותם כתרבות לעולמם החינוכי, לארגז הכלים השימושי שלהם. מאידך, יש בודאי גם כאלו שיראו בכך גימיק, כלי שטחי או גירוי חיצוני בלבד. ראשית המחלוקת נעוצה כבר לענ"ד בין שמאי להלל אודות אותו גוי (שבת לא) שביקש לגיירו על מנת שילמד את כל התורה כולה, כשעומד על רגל אחת. שמאי דחפו באמת הבניין, כי לדעתו לא כל בונים בניינים רוחניים יציבים ונצחיים. אך הלל גיירו בשמחה ונתן לו את הפתגם/הסטיקר "מה ששנא עליך אל תעשה לחברך", דברי הלל אלו הם נר לרגלינו, לדרך חינוכית זו, אלא שגם הוא כמובן הוסיף ואידך פירושא הוא זיל גמור!

מחובתי לציין, שהסטיקרים רובם ככולם מפורסמים מאוד, ובדרך כלל לא הצלחנו לגלות מי חיברם. עמלנו היה בעיקר לאמצם לעולמנו החינוכי, הערכי והרוחני, ולנצלם על מנת להנחילם לתלמידינו, ומעתה, דרך ספר זה – אף להמונים.

הסטיקרים עשו עבורי שירות מעולה שאין לו תחליף, ועל כך תודתי נתונה ראשית כל להם ולמחבריהם. עליי להתנצל אם הכוונה המקורית של יוצריהם היתה שונה מפרשנותי. לעתים כוונת היוצר היתה לשם פרסומת, מחאה או בדיחה, אך אנו "גייסנו" אותם לעולמנו החינוכי.

אשא עיני אל ההורים, להוריי היקרים ולהורי אשתי, שמהם יחדיו קיבלתי את המופת לשליחות החינוכית. לרעייתי, לילדיי ולחתניי שהוסיפו ותיבלו את משמעות הסטיקרים כהבנתם. לצוות הישיבה כולו, למוטי, לר"מים, למורים ולעובדי המנהל, שבזכות כולם הגענו לספר הזה.

תודה למסייעים הרבים מרשת 'אורט', ובמיוחד למנהל האזור מר אבי אבירם. למשרד החינוך, ובמיוחד למפקחת הישיבה הגברת חנה זינו. לעיריית טבריה, ובמיוחד לראש העיר ולחברי מועצת העיר. לכל צוות הישיבה התיכונית ובמיוחד לידיד נפשי מוטי אסולין המנהל האדמיניסטרטיבי של ישיבתנו שבלעדיו בודאי לא היינו מגיעים עד הלום.

אוהבכם, גלעד.